

Nr. 106 /30.03.2021

Către: Ministerul Sănătății

Ref: modificarea și completarea Ordinului ministrului sănătății nr. 488/2016 pentru aprobarea Normelor de aplicare a Legii sănătății mintale și a protecției persoanelor cu tulburări psihice nr. 487/2002 (“**Ordinul**”)

Propuneri, observații și solitarea unei dezbateri publice

AVÂND ÎN VEDERE:

- A. Proiectul de ordin pentru modificarea și completarea Ordinului ministrului sănătății nr. 488/2016 pentru aprobarea Normelor de aplicare a Legii sănătății mintale și a protecției persoanelor cu tulburări psihice nr. 487/2002 publicat pe website-ul Ministerului Justiției, secțiunea “Acte normative în transparență”;
- B. Propunerea de modificare a Ordinului din data de 16 februarie 2021, atașată prezentei ca Anexa nr. 1, înaintată Ministerului Sănătății de către Fundația Centrul de Resurse Juridice (în continuare „**CRJ**”), organizație neguvernamentală de apărare și promovare a drepturilor omului, care printre obiectivele principale veghează la respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități și efectuează vizite de monitorizare în baza Protocolului încheiat cu Ministerul Muncii și Protecției Sociale nr. 1619/09.01.2020
- C. Art. 33 pct. 3 al Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, ratificată de România prin Legea 221/2010 care prevede că „**Societatea civilă, în special persoanele cu dizabilități și organizațiile care le reprezintă, vor fi implicate și vor participa pe deplin la procesul de monitorizare a implementării Convenției**”, Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului, „Centrul de Resurse Juridice în numele lui V. Câmpeanu împotriva României” (<http://iergov.ro/wp-content/uploads/cedo/CRJ-in-numele-lui-Valentin-Campeanu-impotriva-Romaniei.pdf>) și deciziile Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei CM/Del/Dec(2018)1331/H46-21 și CM/Del/Dec(2019)1348/H46-20 privind executarea acestei hotărâri;
- D. Prevederile art. 47 și 48 din Legea nr. 487 din 11 iulie 2002 a sănătății mintale și a protecției persoanelor cu tulburări psihice, ale art. 7 alin (4) din Hotărârea Guvernului nr. 144/2010 privind organizarea și funcționarea Ministerului Sănătății, cu modificările și completările ulterioare;
- E. Interesul și dorința CRJ, alături de alte organizații de apărare și protejare a drepturilor omului de a asigura respectarea și garantarea exercitării drepturilor persoanelor cu

dizabilități (beneficiari/rezidenți/pacienți) aflate în cadrul serviciilor specializate de sănătate mintală

Fundația Centrul de Resurse Juridice cu sediul în București, str. Arcului nr. 19, sector 2, înregistrată în registrul persoanelor juridice prin Sentința civilă nr. 276/18.12.1998 a Tribunalului București, cod fiscal RO 11341550, reprezentată prin director executiv Georgiana Iorgulescu, în calitate de reclamantă, formulează prezentele

observații față de propunerea de modificare a Ordinului, propunere ce lipsește de conținut prevederile invocate anterior și îngreunează activitatea de apărare a drepturilor persoanelor aflate în cadrul serviciilor specializate de sănătate mintală prin

- i) lipsa facilitării accesului real al reprezentanților organizațiilor neguvernamentale în spitalele de psihiatrie și în centrele de tip rezidențial pentru persoanele cu dizabilități;
 - ii) condiționarea și limitarea excesivă și fără o justificare obiectivă a condițiilor de desfășurare a vizitelor de monitorizare.
1. Ministerul Sănătății cere ca ONG-urile *“să facă dovada că activează de minimum 5 ani în domeniul sănătății mintale sau al drepturilor omului,”*
 2. Conform noii modificări, Ministerul Sănătății nu a acceptat propunerea de abrogare a articolului 18 alin (2) fără nicio motivație, ci a amendat numărul anilor de vechime de la 5 la 3, astfel:

Persoanele nominalizate de către o organizație neguvernamentală să efectueze vizite în unitati de psihiatrie trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- a) să facă dovada absolvirii unei institutii de invatamant superior cu diploma de licenta în domeniile medicina, drept, psihologie, sociologie sau asistenta sociala;*
- b) să nu aiba cazier;*
- c) să aiba capacitate deplina de exercitiu;*
- d) **sa aiba minimum 3 ani vechime ca angajat al organizației.***

Precizăm că voluntarii, deși menționați în Anexa nr. 6 a Ordinului sunt excluși prin coroborarea acestui articol cu Ordinul, întrucât **nu este de natura voluntariatului angajarea timp de minim 3 ani într-o organizație**. În practică, nu există astfel de voluntari. Înțelegem prevederea unei experiențe în domeniul apărării drepturilor omului pentru voluntari, dar este excesivă și prohibitivă cerința ca voluntarii să aibă minim 3 ani vechime ca angajați ai organizației.

3. Anexa nr. 6 a Ordinului a fost modificată complet și prin noile completări este limitat total și în continuare accesul voluntarilor (fiind de natura voluntariatului caracterul spontan, iar nu deținerea unei vechimi de 3 ani ca angajat al organizației) și al autoreprezentanților (foști beneficiari ai sistemului de protecție socială, protecția copilului sau psihiatrie).

De asemenea, este limitat și accesul specialiștilor (angajați sau colaboratori), având în vedere că experiența acestora poate fi dobândită în cadrul altei organizații sau ca liber profesioniști (psihologi, medici, avocați etc.), dar angajarea în organizație sau colaborarea să fie recentă. Este responsabilitatea organizației să contracteze specialiști în domeniu, cu vastă experiență, nu a Ministerului Sănătății, pentru care organizația (mediul privat) garantează integritatea și competența colaboratorilor. De asemenea, este important pentru accesul la justiție al persoanelor vulnerabile ca acestea să beneficieze de specialiști, cu o vastă experiență (națională/internațională) ce putea fi dobândită în orice moduri legale, dar nu în cadrul organizației de minim 3 ani, conform cerinței restrictive.

Accesul la dosarul individual al beneficiarilor este restricționat din nou fără justificare, fiind o prelucrare a datelor cu caracter special legală, opinie susținută de specialiști GDPR și care ar trebui consultați și de către Ministerul Sănătății.

Astfel de date cu caracter personal pot fi prelucrate în mod legal în baza normelor GDPR, fără consimțământul persoanei vizate, astfel:

- sunt în joc **interesele vitale** ale persoanei respective sau ale unei persoane care se află în incapacitate fizică sau juridică de a-și da consimțământul;
- datele sunt necesare pentru **constatarea, exercitarea sau apărarea unui drept în instanță**;
- datele sunt prelucrate din motive de **interes public major** în baza dreptului UE sau a dreptului intern (protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități, vulnerabile și în poziție de inferioritate de cele mai multe ori);
- datele sunt prelucrate în scopuri de arhivare sau de cercetare științifică ori istorică **sau în scopuri statistice**, în baza dreptului UE sau a dreptului național.

De asemenea, Ministerul Sănătății a considerat oportun și benefic pentru persoanele vulnerabile și aflate în cadrul serviciilor specializate de sănătate mintală ca “vizitele să fie efectuate **de unul până la trei reprezentanți ai organizațiilor**”.

Nu înțelegem această limitare a numărului de specialiști prezenți la vizita de monitorizare, întrucât la un simplu raționament ar fi cu atât mai ușor de apărut drepturile persoanelor vulnerabile cu cât mai mulți experți ar fi prezenți (desigur, autoritatea nu trebuie să se îngrijoreze că ar exista situații în care 100 de experți ar vizita serviciile sale specializate). Înțelegem că trăim într-un secol în care ne confruntăm cu efectele unei pandemii și restricții aferente acesteia, dar normele de drept se redactează în spiritul stabilității și reprezentării cât mai exacte a nevoilor sociale.

Amintim art. 6 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative:

- (1) Proiectul de act normativ trebuie să instituie reguli necesare, suficiente și posibile **care să conducă la o cât mai mare stabilitate și eficiență legislativă**. Soluțiile pe care le cuprinde trebuie să fie temeinic fundamentate, **luându-se în considerare interesul**

social, politica legislativă a statului român și cerințele corelării cu ansamblul reglementărilor interne și ale armonizării legislației naționale cu legislația comunitară și cu tratatele internaționale la care România este parte, precum și cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Amintim în sensul obligației de a respecta jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, ce a decis aceasta în cauza „Centrul de Resurse Juridice în numele lui V. Câmpeanu împotriva României”:

- Curtea reamintește că, în temeiul art. 46 din Convenție, Părțile Contractante se angajează să se conformeze hotărârilor definitive ale Curții în litigiile în care sunt părți, Comitetul de Miniștri fiind însărcinat să supravegheze executarea acestor hotărâri. Rezultă, în special, că statul pârât declarat răspunzător pentru încălcarea Convenției sau a protocoalelor sale nu are doar obligația de a plăti părților în cauză sumele acordate cu titlu de reparație echitabilă, ci și de a alege, sub supravegherea Comitetului de Miniștri, măsurile generale și/sau, după caz, individuale pe care trebuie să le adopte în ordinea sa juridică internă pentru a pune capăt încălcării constatate de Curte și pentru a elimina, pe cât posibil, efectele acesteia [Scozzari și Giunta împotriva Italiei (MC), nr. 39221/98 și 41963/98, pct. 249, CEDO 2000-VIII, și Stanev, citată anterior, pct. 254]. De asemenea, Curtea reamintește că îi revine în principal statului în cauză, sub supravegherea Comitetului de Miniștri, sarcina de a alege mijloacele care urmează a fi utilizate în ordinea sa juridică internă prin care să se achite de obligația care îi revine în temeiul art. 46 din Convenție [Scozzari și Giunta, citată anterior, și Brumărescu împotriva României (reparație echitabilă) (MC), nr. 28342/95, pct. 20, CEDO 2001-I]
- Curtea observă că inițiativele luate de CRJ în numele domnului Câmpeanu au un caracter sui generis, cu atât mai mult cu cât nu intrau în cadrul legal existent în materie de drepturi ale persoanelor cu un handicap mintal, întrucât acest cadru nu era capabil să răspundă nevoilor specifice ale acestor persoane, în special pentru a le oferi o posibilitate concretă de a avea acces la căile de atac disponibile. În fapt, Curtea a constatat anterior că statul pârât a încălcat art. 3 sau art. 5 din Convenție, având în vedere lipsa unei căi de atac adecvate disponibile pentru persoanele cu handicap sau ca urmare a faptului că acestea nu aveau decât un acces limitat la căile de atac de acest tip care ar fi putut exista.
- Curtea recomandă ca statul pârât să aibă în vedere măsurile generale necesare pentru a se asigura că persoanele cu handicap mintal care se află într-o situație comparabilă cu cea a domnului Câmpeanu beneficiază de o reprezentare independentă care să le permită să formuleze în fața unei instanțe sau în fața oricărui alt organism independent capetele de cerere întemeiate pe Convenție în ceea ce privește sănătatea și tratamentul care le este acordat (a se vedea, mutatis mutandis, supra, pct. 113, și Stanev, citată anterior, pct. 258).

- În acest context, Curtea recomandă **ca statul pârât să aibă în vedere măsurile generale necesare pentru a se asigura că persoanele cu handicap mintal care se află într-o situație comparabilă cu cea a domnului Câmpeanu beneficiază de o reprezentare independentă care să le permită să formuleze în fața unei instanțe sau în fața oricărui alt organism independent capetele de cerere întemeiate pe Convenție în ceea ce privește sănătatea și tratamentul care le este acordat** (a se vedea, mutatis mutandis, supra, pct. 113, și Stanev, citată anterior, pct. 258).

Amintim în acest context și hotărârea Tribunalului București în cauza CRJ – DGASPC Sector 2 prin care Curtea a **admis cerera subscrisei de acces în centre** pentru efectuarea vizitelor de monitorizare care se regăsește la următorul link:

https://www.crj.ro/cazul-centrului-gheorghe-serban-din-bucuresti/?fbclid=IwAR1nOZpM_mDQPRpHjMhteJ2-GmNIkJzQtpxzW_Alj4sNuOwc_WJxL8zyDCc

În luna Octombrie 2012 am solicitat DGASPC Sector 2 permiterea accesului în CRRN “Gheorghe Șerban” din București. Solicitarea a fost determinată de suspiciunea că beneficiarii centrului sunt supuși la rele tratamente.

Accesul ne-a fost refuzat, DGASPC Sector 2 susținând că un ONG nu are calitatea de a efectua vizite de monitorizare, aceasta fiind o atribuție exclusivă a instituțiilor statului, și afirmând ne-am putea plânga organismelor internaționale, făcând de râs România.

Am atacat în instanță refuzul DGASPC Sector 2 și am câștigat, instanța obligând pârâta să ne permită accesul în centru. Instanța de apel a respins apelul DGASPC Sector 2, confirmând astfel temeinicia hotărârii instanței de fond.

Procesul este important deoarece reprezintă o confirmare judiciară a obligațiilor asumate de Statul Român prin Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități și prin Convenția Europeană a Drepturilor Omului, în ceea ce privește monitorizarea respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități private de libertate.

În concret, prin hotărârea judecătorească pronunțată, se afirmă dreptul organizațiilor neguvernamentale care se ocupă de respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități private de libertate de a efectua activități de monitorizare în centrele în care locuiesc astfel de persoane, fără ca autoritățile publice să poată refuza acest lucru.

Atât Tribunalul București cât și Judecătoria Sectorului 2 au constatat aplicabilitatea Legii nr. 487/2002, art. 3 și 8 din CEDO, Convenției privind persoanele cu dizabilități și obligațiile pozitive care revin statelor în temeiul acestora, **indiferent de existența sau nu a unui cadru legal scris în această privință în România**. România este obligată să aplice tratele internaționale pe care le-a ratificat în baza Constituției art 20, care prevede:

*(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile **cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a***

Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte.

(2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, **au prioritate reglementările internaționale**, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile.

Prin Proiectul de Ordin, această libertate este îngădită și cerințele vizitelor de monitorizare încalcă principiile Convenției privind persoanele cu dizabilități și jurisprudența CEDO.

În consecință, Ministerul Sănătății **RESTRICȚIONEAZĂ**

Cum?

- ✓ **excesiv,**
- ✓ **fără just temei legal,**
- ✓ **fără luarea în considerare a opiniei practicienilor, doctrinarilor și specialiștilor ce efectuează astfel de vizite de monitorizare (psihologi, juriști, avocați, manageri de program, asistenți sociali, sociologi, medici, etc.)**
- ✓ **fără respectarea jurisprudenței în cauză și a normelor de drept, legislației aplicabile naționale și internaționale ce protejează și obligă statele la asigurarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, în special prin vizite de monitorizare inopinate și efectuate de experți independenți**
- ✓ **fără ascultarea și implicarea societății civile direct beneficiare a acestor dispoziții legale**

Ce?

posibilitatea ca reprezentanți/voluntari/autoreprezentanți din cadrul organizațiilor neguvernamentale să efectueze vizite de monitorizare în spitalele de psihiatrie și în centrele de tip rezidențial pentru persoanele cu dizabilități, având un caracter invalidant pentru emiterea autorizației, întrucât nu pot fi îndeplinite de reprezentanții organizațiilor neguvernamentale ce activează în domeniul drepturilor omului sau în domeniul drepturilor persoanelor cu dizabilități ce efectuează vizite independente de monitorizare. Atât timp cât aceste prevederi sunt în vigoare, vizitele inopinate de monitorizare independentă în baza autorizației emise de CNSMLA vor avea un caracter teoretic și iluzoriu.

Excepția de la condiția privitoare la absolvirea studiilor de învățământ superior în ceea ce privește persoanele cu dizabilități propusă de CRJ ar permite acestora să participe la procesul de monitorizare, în calitate de autoreprezentanți, și/sau foști beneficiari ai sistemului de protecție socială, protecția copilului sau psihiatrie.

Propunerea CRJ de eliminare a acestor criterii ar da posibilitatea organizațiilor neguvernamentale să nominalizeze persoane care au studii în științe politice/politici publice, sau persoane care, având studii superioare într-un domeniu conex, activează în domeniul furnizării de servicii sociale pentru persoane cu dizabilități, având o experiență practică relevantă în domeniu. De altfel, în România nu există în prezent un curs universitar pentru niciuna dintre aceste profesii (legal, psihologi, asistență socială, medicină) care să cuprindă o tematică specializată pentru efectuarea vizitelor de monitorizare și prin urmare este mult mai importantă experiența practică în domeniu, cum este cea a beneficiarilor unor astfel de centre (de orice tip și care cuprinde și actualizarea denumirilor) sau autoreprezentanți, care în acest moment este restricționată.

Autoritatea română, în special persoanele care au redactat modificarea Ordinului (și au efectuat sute de vizite de monitorizare pentru a înțelege și conștientiza nevoile persoanelor aflate în cadrul serviciilor specializate de sănătate mintală – **NU**) a limitat aceste drepturi și garanții special gândite riguros, cu bună-credință și în urma cercetărilor amănunțite, ținând cont de vulnerabilitatea și nevoia stringentă de sprijin a persoanelor cu dizabilități de către specialiști în drepturile persoanelor cu dizabilități (bineînțeles nu români) la nivel internațional și european.

În considerarea celor expuse mai sus, rugăm Ministerul Sănătății să modifice propunerea legislativă prezentată cetățenilor, în spiritul respectării legislației aplicabile, inclusiv a normelor de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, așa cum a fost amendată prin propunerea transmisă de CRJ, să faciliteze respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități și de asemenea solicităm respectuos participarea la o dezbatere publică privind propunerea de modificare a prezentului Ordin.

Având în vedere deosebitul impactul negativ pe care prevederile proiectului îl pot avea asupra derulării activității de desfășurare a vizitelor de monitorizare, vă rugăm să ne comunicați data și locul unde urmează să fie organizată dezbaterea publică la adresa de email: office@crj.ro, gpascu@crj.ro

Vă mulțumim.

Centrul de Resurse Juridice